

XL.

АСЕ ЛЕЖИ ВИТКО НА СВОМЪ ПЛЕМЕНИТОМЪ

Čita se: Ase leži Vitko na svom plemenitom.

U ono **НА** isto je **А** poput gotičkoga **Н**.

Smisao je: *na svom plemenitom zemljištu.*

Za ime **ВИТКО** Usp. »Korijeni Gj. Daničića« na str. 208—209 pod K. *Vit* i *Vid*, po čemu ga se može usporediti s imenima *Vidak*, *Vidoje* i t. d. Nadpis je u selu *Mokromu* kod Širokogbriega.

Ovaj stećak svršuje se u trostran ležeći bridnjak s osnovicama nagnutiem unutra. Urešen je naokolo, i na njemu je ukresano kolo. Tu je joštera stećaka, a na neke su udarena obilježja i uresi biva tu lovac -- jahač strielja u jelena, dva imadu i *arma* bosauskoga kraljevstva (jeli to polumjesec i zviezda?), a na jednomu je ukresan *lav*(?).

Ovaj mi je nadpis, uz podatke, dostavio vrli B Lav. Pandžić, bogoslov na Širokom briegu. Hvala mu!

XLI.

Na vrbei povrh crkve:

PEY : APX : DIM : PER :

Čita se: Peč(at) : arh(imandrita) : Dim(itrija) : Per(ovića).

Pečat je od žute mjedi vas od jednoga komada. Širok je 0,2 cm.; vis. 0,2¹/₂ cm.; t. j. ploča gdje je nadpis, crkva i t. d.

Na pečatu je udarena crkva bizantinskoga sloga, pred crkvom svetitelj u odeždi, a oko glave mu *torac* (aureola).

Perovići su poznati u Hercegovini još odavnina. Ovaj je pečat od XVIII v. Kupio ga je u *Mlecima* neki M. Palma, te mi ga prodao, a ja ga lani darovao vrlomu starini preč. O. *Serafionu Peroviću*, arhimandritu u *Žitomišliću* kod Monastara.

Vid Vuletić-Vukasović.

O napredku arkeološkičke znanosti u našoj Hrvatskoj zemlji.

(Nastavak. V. str. 57.).

Pored okolnosti, koje su međjutim obstojale, nije čudo, što uza sve napore novog pokreta nije se za celo ovo doba u ovoj strani naše zemlje pojavio ni jedan strukovnjak na arkeol. polju.

Domaće novine bilježile su kadkada nalazke starina dogodivše se po zemlji i darove prikazane nar. muzeju, al i to u kratko, nepotpuno i bez znanstvene ocjene. Niti utemeljenjem *društva za jugoslavensku povjestnicu i starine* god. 1850 i izdavanjem *Arkiva* kao organa istoga društva, kojim glavna zadaća bjaše iztraživanje i opisivanje starina, nije se u ovom pogledu onako napred koraknulo, kao što se očekivati moglo. Društvo istina razposla odmah na sve strane zemlje njeka pitanja glede starina s molbom, neka mu se na nje potanko odgovori. U odgovorih, koji su većinom tiskani u *Arkivu*, nalazi se mnogo vesti o arkeol. blagu, kojim se odlikuju naši krajevi, ali je to obično samo gradivo za daljne obradivanje ili naputak za daljni rad. Mijo Sabljar i Ivan Kukuljević uz privatnu i javnu pripomoć putovali su po zemlji i izvan nje, da sabiraju i opisuju starine, te su njihova izvješća u *Arkivu* naštampana. Osim toga u prvih pet knjiga izdao je *Arkiv* i nekoliko razpravica, navlastito iz pera Ivana Kukuljevića, tičući se ponajviše hrvatskih starina. *Arkiv* potraja do god. 1875, kad presta XII. knjigom; a društvo, koje proživi još koju godinu bez ikakova znaka života, napokon uz nastojanje nekih rodoljuba, da se njegova već omršavila zaklada upotrebi na napredak arkeolog. znanosti i nar. ark. muzeja, pretoči se god. 1878 u hrvatsko arkeolog. društvo.

Ono, što je bar za njeko vrieme zanemarivalo društvo za povjestnicu i starine, namirivali su donekle drugi književni organi, koji su medju tim u Hrvatskoj na svjetlo izlazili. Časopis *Književnik* u ono tri godine svoga ozbiljnoga rada (1864—1866) objelodani i nekoliko arkeologičkih razprava. Dr. **Franjo Rački** napisa: *Prinesci za epigraphiku jugoslavensku*; — Dr. **Ivan Crnčić**: *Krčke starine*; — Prof. **Vjekoslav Jagić**: *Starine i njihovo znamenovanje*; — Prof. **Sime Ljubić**: *O nekojih pjenezih grčkih iz otoka Hvara*; te: *Prednje Jadranske. O Diomedu ilirskom*.

U to god. 1867 započe svoj rad *Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti* u Zagrebu. Medju raznimi strukami znanstvenimi, što je ona po svom zvanju zastupati imala, bjaše i arkeologija. Ona je jamačno i ovu struku obradivala po što je bolje mogla. Napomenuti ćemo samo strogo arkeologičke razprave, koje su trudom njezinih članova u *Radu* bieli sviet ugledale. Od Dra **Franje Račkoga** akademičkoga predsjednika: *O dalmatinskih i ilirskih novcih najstarije dobe* (XIV. 45); — *Spomenik Branimirove dobe* (XXVI. 103). Prof. **Sime Ljubić**: *Arkeologičke crtice* (I. 164); — *Pisan spomenik*

iz dobe hrvatskoga vojvode *Branimira* (XXVI. 93); — *O dubrovačkoj kovnici obzirom na razpravu prof. Nord. Dechanta* (XVI. 198); — *O upraviteljih Dalmacije za rimskoga vladanja* (XXXI 1); — *Na obranu pravosti staro-srbskih zlatnih novca* (XXXIV. 75); — *Spicilegium monumentorum archaeologicorum in terris, quas Slavi australes incolunt repertorum* (XXXIV.—XXXVII. 1—91); — *Skrovište carskih novaca u zlatu iz prvoga stoljeća otkrivo u Zemunu 16 pros. 1875* (XXXVI. 177); — *Odgovor na njeke primjetbe numismat. lista brčkoga u poslu staro-srbskih zlatnih novaca* (XXXVI. 201); — *O VIII. zasjedanju svenarod. sastanka za antropologiju i arkeologiju predhistoričku držanom od 4—13 rujna 1876 u Budimpešti* (XL. 177).
Dr. Franjo Maixner: *Princesi tumačenju nekih latinskih i grčkih napisa u krv. nar. muzeju Zagr.* (XXXVIII. 228); — *Starinske uredbe i običaji naroda rimskoga* (XXXIX. 217).

Osim toga u Radu i u Starinah iste jugosl. akademije izašlo je na svjetlo još mnogo drugih radnja o najstarijih pisanih spomenicima hrvatskih, srbskih i bugarskih, u kojih se opisuju ili razjasnuju prva doba jugoslav. naroda s raznoga pogleda.

Ali znameniti korak unapried na arkeološkom polju učinio se je u nas gori pomenutim previšnjim riešenjem od 4 ožujka 1866, kojim bjahu potvrđena vis. saborom podnesena pravila ne samo za jugosl. akademiju dali i za nar. muzej. Ustrojenjem muzeja ne samo što su muzealne sbirke od sada počele znatno rasti i priredjivati se, dali i znanstveno popisivati se i prosudjivati. Ondašnja vis. vlada usljed molbe muzeal. ravnatelja i uz pripomoć jugosl. akademije, koja je onda vodila vrhovnu upravu istoga muzeja, svojim dopisom od 11 svibnja 1870 dozvoli već za istu god. 1870 svotu od 350 for. za izdavanje *Viestnika nar. zem. muzeja u Zagrebu*, koj je imao služiti i kao muzealni katalog i njegov organ pred znanstvenim svietom. U isto doba pozva Vis. Vlada istu jugoslavensku akademiju, neka predloži svotu, »koju bi trebovala u tu svrhu za sljedeću godinu 1871, da uzmogne vlada učiniti posebnu providbu u proračunu regnikolarne zaklade « Prvi svezak *Viestniku* ugleda bieli sviet iste god. 1870, te muzeal. uprava u svoje vrijeme predloži i svotu potrebitu za izdanje drugoga svezka za sljedeću god. 1871; ali uza sve napore muzeal. ravnateljstva ne bi podieljena. God. 1876 sam ravnatelj na svoj račun protura u sviet drugu knjigu muzeal. *Viestnika*, u koju su nadalje njeke muzealne sbirke opisane.

Ustrojenjem muzeja, da se ovomu i samoj znanosti u nas sve bolje pripomogne, budu po cijeloj zemlji imenovani *muzealni povjerenici* sa naputkom, da kupe što više mogu arkeološki predmete i šalju istomu zavodu na dar ili uz odštetu, i da njegovu upravu obavješćuju o svakom obretu i o stanju starina, koje se u obsegu njihova zvanja nalaze. I ova uredba urodi odmah željenim plodom. Putem muzealnih povjerenika mnoga starina dodje u naš zavod, mnogo se zemlji spasi, što bi bilo van nje otišlo, a ne malo se po njihovih izvještajih razjasni i javnosti preda. Iztaknuti nam je od najprvih najzaslužnije pokojnike: *Josipa Ilka* kaptolskog providnika u Sisku, *Živka Vukasovića* kao gimn. ravnatelja u Osieku, i *A. Konst. Matasa* kao gimn. ravnatelja u Sinju.

U isto doba nastojalo se je i izvan okruga akademije i muzeja o napredku arkeološki znanosti. **Ivan Kukuljević** osim drugih pomanjih radnja u raznih novinah izdavao je: *Starine u gradu Zagrebu i njegovoj okolici* (Arkiv XII. 158), te *Panonija rimska* (Rad XXIII. 86). **Luka Ilić** Oriovčanin, koj sav svoj život posveti arkeološkoj znanosti (1817--1878), te si sakupio bio liepu sbirku starih novaca i drugih starina, uz više odgovora, što je na pitanja od strane društva za jugosl. poviestnicu i starine u Arkivu priobćio, sastavljao je mnogo razprava i djela arkeoloških ostalih nam u rukopisu, od kojih zaslužuju da se napomene: *Dalmatinski novci* (nabavila jugosl. akademija); — *Nadpisi rimski* ponajviše dalmatinski, u dva svezka; *Starožitnosti kraljevstva Slavonije*, gdje opis starih gradova sa slikami; — *Ukupna numismatika*; — i *Grčko-rimsko bajoslovje*. I muzeal. ravnatelj *Šime Ljubić* u ovo je doba na svjetlo davao svoje numismatičko djelo: *Opis jugoslavenskih novaca, Zagreb 1875*; *Ivan Tkalčić* više članaka u domaćih novinah; zatim u predgovoru k historičnomu romanu Severili razpravljao o sisačkim starinah, te pisao takodjer o starinah rimskih u djelu *Toplice varaždinske*; a prof. *Zar. Grujić* god. 1871 u Mitrovići pomoću ravnatelja ondješnje realke *Železnoga*, ustrojao je mjestno arkeološko društvo, prvo u našoj zemlji, koje god. 1875 prestade, žalibože, iz nedostataka sredstva i radi premeštaja pomenutoga osnivaatelja. Onda sakupljeni predmeti, sačuvani kod ondješnje kr. realke, većim dielom prodjoše u nar. muzej.

Nego dočim se tako znatnim uspjehom napredovalo u Hrvatskoj na arkeol. polju, ne manje se radilo u Dalmaciji na korist iste znanosti. Putovanjem kralja Franje I. god. 1818 po Dalmaciji

udaren je ondje čvrst temelj napredku arkeol. znanosti. Franjo začudjen bogatstvom ove naše zemlje na arkeol. predmetih navlastito u Solinu, upozna potrebu, da se u Spljetu ustroji čim prije državni muzej, a u Solinu da se izkapanja na korist istoga zavedu. Car. kr. naredbom od 1 kolov. 1820 bje riješeno, da se u Spljetu državni muzej podigne, i da se u Solinu izkapanja čim prije započinu na korist istoga. Muzej i izkapanja budu povjereni **Karlu Lanzi** († 1834) kao prvomu začastnomu muzealnomu ravnatelju (2 list. 1821 - 1828), koj započe namah ta izkapanja u Solinu državnim troškom. Lanza je svake godine vis. vladi svoje izvješće o izkapanjih podnašao, te je veoma zanimivi ulomak od jednoga izdao G. F. Cupilli u časopisu »Gazzeta di Zara« (god. 1846 br. 84). Pod vještom rukom Lanzinom spljetski muzej liepo se razvi; ali njegovi nasljednici slabo se brinuli za njegov napredak do **Franje Carrara**. Ovaj vriedni muž, riedkom marljivosti i dovoljnim znanjem urešen, preuze izkapanja god. 1846. Svoje je obrete priobćivao u novinah i u posebnih razpravah. Znatni uspjeh njegova rada uzvitla ne malu četu njegovih zavidnika, da mu zasluženu slavu unište ili barem oslabe. Prvaci na tom poprištu bjahu: *Alfons de Frisiani*, vojn kapetan, italijanac, nikakova arkeol. znanja; dobro poznati zadirkivalac *Franjo Lanza*, arkeolog na glasu ali iz mržnje, što on nebjaše dobio Carrarovo sielo, i *Vicko Andrić*, valjan inžinir a nikakav arkeolog. Carrara izadje iz duge borbe pobjedonosan; što navede njegove dušmane, da mu u potaji rade o glavi. God. 1849 obtužen kao državni izdajnik, bude iznenada sbačen s učiteljske stolice, na kojoj je sjedio u filosofičkom zavodu. Ode iz Spljeta u Beč, da svoju nevinost dokaže; ali uz ondašnja burna vremena sav trud mu badava. Slab u zdravlju g. 1852 zahvali se na časti muzeal. čuvara, te iz Spljeta prodje u Mletke, gdje napokon sljedeće godine 1853 bje mu podieljena učit. stolica na velikoj gimnaziji kod sv. Kate. Nedužne ipak patuje, koje je pretrpiti morao, pokosiše mu do mala život. Umrie u Mletcih 29 siečnja 1854 u 43. godini. Glavne njegove arkeolog. radnje jesu: *Teodora Ducaina Paleologina, Piombo unico inedito, Vienna 1840*; — *Sopra alcuni diplomii militari romani (Gazzetta di Zara 1844 n. 43-45)*; — *De' scavi di Salona, Padova 1846*; — *Risposta all' articolo: Gli scavi di Salona (La Dalmazia 1846 p. 185)*; — *Intorno agli scavi di Salona (Ibid. 1847 p. 348)*; — *Antichità di Salona (Atti del congresso arch. di Venezia 1847)*; — *De' scavi di Salona nel 1848*

(*Denkschrift. d. Wissenschaft. Wien, 1851*); — *Topografia e scavi di Salona, Trieste 1850*; — *De' scavi di Salona nel 1850 (Prag. k. Gesellschaft d. Wissenschaft. VII. Bd. 1852)*. Pomenuti **Franjo Lanza** i on Splječanin, izdao je više vriednih razpravica u *Bullettino dell' istituto archeologico di Roma* i u *Annali* istoga zavoda (1837, 1839, 1849, 1850), te i u raznih domaćih novinah, a najvažnija njegova djela jesu: *Suggio sopra l' antica città di Narona, Bologna 1842*; — *Antiche lapidi Salonitane, Spalato 1848 (Zura 1850, isto izdanje samo promjenom prvih listova)*, — *Sulla topografia e scavi di Salona dell' ab. Fran. Carrara, Confutazione, Trieste 1850*, — *Dell' antico palazzo di Diocleziano in Spalato, Trieste 1855 sa slikami*; — *Monumenti Salonitani inediti. Vienna 1856.*

(Sliedi konac).

S. L.

Rimski nadpis iz Bosne.

Velečastni Fra Josip Dobroslav Božić, fraujevac u Plehanu kod Dervente u Bosni, javi nam na Brašančevo, da je u onoj okolini otkrio rimski nadpis, te priloži njegov prepis neuredno, ali se daje lasno u red dovesti ovako:

D M
 C I V L I V S M A X I
 M V 2 V E T E R
 C O H I B E L G
 V
 S I B E D A F V I L
 A M A B I L I C O
 N I V G I S V E

Ploča četverokutna, usječena je izpod nadpisa. Visoka je 1 metar i 39 cm., široka 60 cm., a debela 20 cm. Bez dvojbe šesti je redak zlo prepisan, ili je pokvaren ili zlo izradjen. Ono E mora da bude F = *fecit*, koje nikada ne manjka u onakovom slogu; ono D poslie E, po svoj prilici biti će E = *et*, jer sliedi još jedna osoba, kojoj je isti grob namjenjen; a ono AFVIL sadržava ime Mažimove žene, te je vjerojatno AVREL. Zamolili smo gosp. Božića, neka nam izvoli pribaviti otisak ovoga šestoga redka, da se i on na pravo čitanje svede.

Važan je ovaj nadpis navlastito s toga, što se u njem spominje COH · I · BELGARUM. Ova rimska vojnička četa jedino dolazi u